

DİN DİLİNİN AHLAKİ YORUMU

Ali Yıldırım

(Elis Yayınları, Ankara 2015, 147 sayfa.)

Sümevra ÇİMEN OMAÇ*

İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmaya dil denir. Her dil taşıdığı söz hazinesine, kullandığı alanlara, yaşayıp yaşamadığına ve toplumun içinde onu kullanan kesimler açısından taşıdığı farklı özelliklere göre; konuşma dili, yazı dili, halk dili, aydın dili, bilim dili vs... şeklinde sınıflandırılır. Bu eser dil türleri arasından din dili ile ilgileneceğiz zira tanıtacağımız kitap din dilinin ahlaki yorumunu tartışmaktadır. Din felsefesinin temel konularından biri olan “din dili” kavramı, çağdaş İngiliz felsefesi sınırları içerisinde, mantıksal pozitivism, Wittgenstein’in din dilinin yorumu ile Braithwaite’in işlevselci yaklaşımı ışığında irdelenmektedir. Dini söylem ve ifadelerin mantıki statüsü ve geçerliliği konusunda birçok felsefi ve teolojik tartışma ortaya çıkmış olmakla birlikte bu çalışmada dikkati çeken bir husus mantıksal pozitivistlerin din dili karşısında aldıkları tavır ve sonrasında gelişen analitik dil tartışmaları içerisinde yer alan ve –genellikle- indirgeme ile suçlanmış olan din dili yorumlarına yer verilmek suretiyle konunun sınırlandırılmış olmasıdır.

Zira eserin amacı ilk olarak; gerek pozitivist felsefenin karşısına durması gerekse din dilini anlamlandırma çabasıyla ön plana çıkan işlevsel yaklaşımı savunan filozofların ortaya koyduğu din dili yorumlarının, din dilini anlamlandırma hususunda düştükleri kısır döngüye ve aslında dinin ilahi vasıflarını görmezden gelerek mantıksal pozitivismden çok da farklı

* Arş. Gör., Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, sumeyra.cimenomac@gop.edu.tr

olmadıklarına dikkat çekmektir. İkinci olarak Braithwaite'in görüşlerinin din dili tartışmaları arasındaki yerini belirlemek ve din dili tartışmasına katıldığı eleştiri ve karşı eleştiri noktasından hareketle mantıksal pozitivistin karşısında takındığı tavrın ortaya çıkartılmasıdır. Son olarak din dilinin belli alanlara hapsedilmesinden ileri gelen indirgenme durumunun ortaya çıkardığı güçlüklerle dikkat çekmektir.

Kitap, iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında probleme genel bir bakış başlığı altında din dili kavramı, bu kavramın ortaya çıkışı ile İslam ve Batı dünyasında ortaya konan çeşitli yaklaşımlar ele alınmaktadır. Akabinde Batıda modern felsefenin bu tartışmalara gelinceye kadarki kısa bir tarihi sunulmuş ve çalışmada çokça değinilecek olan kavramlar ile bu kavramların bazılarının anlamlarına yer verilmiştir. Yazarın kitabı hazırlarken nasıl bir metot izlediği, hangi konulara değindiği ve diğer hususlarla ilgili açıklamalar giriş bölümünün son kısmında ele alınmıştır.

Birinci bölümde mantıksal pozitivistin ortaya çıkışı, doğrulama-yanlışlama ilkelerinin kullanımı, analitik yaklaşım ve Wittgeinstein ile başlayan din dilinin linguistik tahlilleri konuları ele alınmıştır.

İkinci bölümde Braithwait'in din dili tahlilinin, bir anlamda dini bilginin imkânına dair bir iddia olması nedeniyle, mantıksal pozitivist ve Flew'a yanıt niteliğinde ortaya konan, dini bilginin imkânına dikkat çeken ve Braithwait gibi dini bilginin işlevsel tahlillerini ele alan diğer filozofların görüşlerine yer verilmiştir. Braithwait'in din dili hakkında yorumu ele alınırken, din dilinin ahlaki fonksiyona indirgenmesine, mitler ve hikayelerin, dini gayelerin aktarılmasındaki rolüne değinilmiştir. Bu bölümde çağdaşları tarafından Braithwait'inkine benzer şekilde ortaya atılmış olan diğer bilişsel olmayan din dili tahlilleri ortaya konmuş ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Braithwait'in din dili anlayışını olumlu olarak değerlendirenlerin yanında onun görüşüne yöneltile eleştiriler çoğunlukta görülmektedir. Braithwait örneğinde görüldüğü gibi teknolojinin ahlaka indirgenmesi girişiminin ortaya çıkardığı sonuçlara ilişkin tartışmalara da değinilmiştir.

Braithwait'in kendine has kavramlar ile açıklamaya çalıştığı din dili anlayışının doğurduğu problemler ele alınarak onun fikirlerinin eleştirel bir tahlili yapılmıştır. Bu noktada özellikle din dilinin belli konulara indirgenmek suretiyle anlamlandırılmasının genellikle sebep olduğu dinin ulûhiyet vasfını yok sayan yönüne dikkat çekilmiştir. Bu bölümde dikkate şayan bir husus da şudur ki

yazarımız din diline yapılan itirazlara karşı ortaya konan; din dilinin anlamlandırılması çabalarının her ne kadar indirgeme suçlamalarına maruz kalıyor gibi görünse de çalışmada ele alınan her düşünürün, dindar kimlikleriyle aslında tarafsız kalamadığını tespit etmiş olmasıdır. Zira Hristiyan olduğu bilinen düşünürlerin din dilinin anlamsız olmakla itham edilmesine sessiz kalamayarak din dilini yine Hristiyan teolojisinin argümanları ile bir kurtarma çabası içinde oldukları görülmektedir. Bu bakımdan onların din dili görüşleri tartışılırken yer yer görüşlerinin kendi dini gelenekleri içinde nereye oturduğuna da temas edilmiştir.

Son kısımda yazar, önceki bölümlerde filozofların serdettikleri görüşlerinin sonuçlarını tartışmıştır. Yazar, dini ifadeleri anlamak ve dini savunmak için ortaya konmuş teorilerden bazılarının aksine dine daha fazla zarar verdiğini savunmaktadır. Çünkü dinin yalnız bir yaşam rehberi değil aynı zamanda inanç rehberi olduğuna dikkat çekmektedir. Öte yandan din dilinin anlamına yönelik olarak ortaya konacak her türlü açıklamanın tabiatı gereği sınırlı olan dilin belki de asla üstesinden gelemeyeceği bir sorun olmaya devam edeceği ancak bunun, din dilinin açıklanmasına dair söylenecek her sözün anlamsız olduğu anlamına gelmeyeceğine vurgu yapmaktadır. Bilakis insanın din dilini anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik her türlü çabasının şükranla anılmayı hak ettiğini düşünmektedir.

